

Bevordering van natuurbeleving in Moerenburg

Bakkers, S. & Bloemberg, M.S.,

's-Hertogenbosch, 26 juni 2015

Eindrapportage afstudeeropdracht, opleiding Toegepast Biologie

'Bee-o-topen Moerenburg-Piushaven'

Opdrachtgever (contactpersoon): Waterschap de Dommel (Ineke Barten)

Projectpartner(s) (contactpersoon): Gemeente Tilburg (Nico Korporaal), Gert Brunink

Binnen het project 'Bee-o-topen Moerenburg-Piushaven' staan bijen, vlinders en andere bestuivende insecten centraal. Binnen het project werken Waterschap de Dommel en de Gemeente Tilburg samen om middels ecologisch beheer en eenmalige herinrichtingsmaatregelen Bee-o-topen te ontwikkelen in landschapspark Moerenburg en de Piushaven. Daarnaast wordt gewerkt aan een nieuwe invulling voor de voormalige RWZI Moerenburg, welke sinds 2005 uit gebruik is genomen als rioolwaterzuivering. Dit samenwerkingsverband tussen het Waterschap de Dommel en de Gemeente Tilburg is uniek te noemen, omdat zij voor het eerst de handen ineen slaan om (met name) bijen een handje te helpen. Inmiddels zijn er vele andere groepen aangesloten bij het project, waaronder Stichting Food4Bees en Werkgroep Behoud Moerenburg. In Moerenburg zijn meerdere initiatieven ondernomen om de natuurbeleving te verhogen. In de voorliggende factsheet is beschreven welke vormen van natuurbeleving reeds aanwezig zijn en hoe natuurbeleving kan worden uitgebreid met betrekking tot het project 'Bee-o-topen Moerenburg-Piushaven'.

Momenteel zijn er al paden aanwezig om te wandelen, hardlopen of de hond uit te laten. Ook is het zogenoemde natuurontdekpad opgezet. Dit is een route aangegeven met borden waar informatie over cultuur, natuur en spelletjes voor de jeugd aanwezig zijn (hetUITstapje.nl, n.d.). In het gebied worden tevens rondleidingen en excursies gegeven door o.a. Gert Brunink. Er zijn kunstprojecten en bijeenkomsten geweest, zoals "Kunstland in Moerenburg", waarbij van natuurlijk materiaal kunstwerken worden maakt (Naturentuin Goirle, 2011). Ook is het gebied aantrekkelijk voor natuurfotografen (Heyevent.com, n.d.).

Educatieve wandelroutes

Moerenburg bevat een groot aantal wandelroutes. Deze zijn voornamelijk gecentreerd in de zuidelijke delen van het gebied, maar er zijn ook routes langs het zandpad van de Oisterwijksebaan, het spoor en de dijk langs het Wilhelminakanaal (figuur 1).

Figuur 1 Wandelroutes in Moerenburg (Gemeente Tilburg, 2015).

Speciale routes als het Natuurontdekpadd of het Natuurleerpad bieden informatie, spellen en opdrachten om zo de natuur in het gebied te ontdekken. Individueel of groepsgewijs worden bezoekers van het gebied zo uitgenodigd te participeren aan de recreatie in het gebied (Gemeente Tilburg, 2015). Er zijn korte routes van één à twee kilometer, maar ook langere routes zoals de Wandelroute Duurzaamheidsvallei van wel 14 kilometer (Gemeente Tilburg, 2015).

Educatieve objecten

Naast informatieborden bevat Moerenburg meerdere educatieve objecten over zowel de natuur als de cultuurhistorie. Zo is Huize Moerenburg te bezichtigen waar afbeeldingen te zien zijn van objecten die gevonden zijn op locatie. Dit scheidt een beeld van de historische omgeving van het gebied. Ook bevindt de oudste biologische waterzuivering in Nederland zich hier. Deze waterzuiveringsinstallatie is sinds 2005 niet meer in gebruik maar wordt nog steeds gebruikt voor de opvang van overtollig regenwater. De restanten van het systeem kunnen gebruikt worden om mensen te laten zien hoe een biologische waterzuivering werkt en ook hoe regenwater afgevoerd moet worden in een stedelijke omgeving (Gemeente Tilburg, 2015).

Verschillende verhogingen in het landschap duiden voormalige vuilstortlocaties aan. Deze laten de langdurige gevolgen zien van het storten van afval (Gemeente Tilburg, 2015). Er zijn veel kleinschalige landschapselementen aangebracht, versterkt of teruggebracht. Zulke elementen zijn houtwallen, bomenrijen of amfibieënpoelen. Zulke elementen geven de kans kenmerkende dieren te observeren welke hier voorkomen, zoals kikkers, libellen, vleermuizen enzovoorts (Gemeente Tilburg, 2015). Ook zijn er nog enkele ouderwets bolle akkers aanwezig zoals die vroeger ontstonden door constante ophoging van de grond door bemesting. Deze tegenwoordig grotendeels verdwenen akkers zijn een leerzaam element over hoe vroeger werd omgegaan met de natuur (Gemeente Tilburg, 2015).

Workshops & excursies

In Moerenburg zijn talloze workshops en evenementen te beleven. Zo voert de Kwekerij theaterproducties en voorstellingen op (De Kwekerij, n.d.). Hierbij wordt een theaterproductie opgezet inclusief eten op het terrein van de voormalige waterzuiveringsinstallatie. Ook voert KORT hier workshops snake charming, kleine kunst en nog meer uit (KORT, n.d.).

Burgerparticipatie

Café Zomerlust geeft bezoekers van het gebied de gelegenheid te helpen met het schoon houden van het gebied. Men kan hier een afvalzak en een grijpertje halen en zo met gemak afval rapen in het gebied. Er zijn al een redelijk aantal mensen die uit eigen initiatief hebben besloten hieraan mee te werken (Gemeente Tilburg, 2015).

Werkgroep Behoud Moerenburg zet zich al vanaf 1989 in voor het behoud en de ontwikkeling van het gebied. Zo hebben zij de zogeheten knotploeg welke de snoei van de knotwilgen onder zijn hoede neemt. Ook ondernemen zij activiteiten zoals het plaatsen van ooievaarsnesten, het planten van bomen, en gaan zij in gesprek met gemeenten, beheerders en andere organisaties om de natuurontwikkeling in het gebied te stimuleren (Gemeente Tilburg, 2015).

Natuurbeleving in het kader van project 'Bee-o-topen Moerenburg-Piushaven

Wanneer de adviezen opgesteld in het herinrichtingsadvies uitgevoerd worden zal de natuurbeleving van het gebied toenemen. Door de diversiteit aan flora en fauna te verhogen valt er steeds meer te zien en beleven met betrekking tot natuur in het gebied. Dit zal wandelroutes steeds interessanter maken. Ook het gebruik van een smartphone (bijvoorbeeld links naar een website) kan hierin worden verweven. Wanneer de voorgestelde helofyten- en bloemrijke moeraszones van het helofytenfilter tweede fase goed tot ontwikkeling zijn gekomen, zouden deze als educatieve locatie over oevers van grotere wateroppervlakken kunnen dienen. Dit bestaat op heden nog niet. Het heringerichte waterzuiveringsterrein zou een uitstekende centrale start- en stopplaats kunnen zijn voor wandelaars, vooral als hier zitplekken en parkeergelegenheid voor fietsen worden gerealiseerd. De lindes welke op het waterpaviljoen geplaatst zouden kunnen worden zouden symbool kunnen staan voor het project.

De makkelijk te bouwen insectenhôtels zouden een uitstekende workshop kunnen zijn voor zowel kinderen als volwassenen. Tijdens een uitleg over bijen en natuur zouden zij de gelegenheid kunnen krijgen gezamenlijk hun eigen bijenhôtel te bouwen. Wanneer gekozen wordt om een insectenhôtel van pallets te bouwen zou ervoor gekozen kunnen worden om één à twee pallets per keer te gebruiken en bij elke workshop het insectenhôtel groter te maken. Zo kunnen meerdere groepen over een langere tijd de workshop volgen. De nieuwe insectenhôtels, stobbenwallen of bijenmuren zouden aan bezoekers kunnen laten zien hoe solitaire bijen leven. Tijdens excursies of aan de hand van borden kan verteld worden aan welke eisen een nestlocatie moet voldoen en hoe ver weg het voedsel van het nest mag staan. Rijen zeer voedselrijke struiken kunnen aangewezen worden als goede waardplant en als voorbeeld voor mensen om in hun tuin te kunnen plaatsen.

Burgers zouden ook mee kunnen helpen bij de monitoring van het gebied. Dit kan bijvoorbeeld door foto's te nemen van planten en dieren in het gebied en deze vervolgens te uploaden op waarneming.nl. Werkgroep Moerenburg en/of de KNNV zouden ook groepen kunnen organiseren om vervolgens de monitoring van het gebied te vervolgen. Dit zou ook gecombineerd kunnen worden met excursies of workshops. Hierbij zouden de streeplijsten van Floron en herkenningskaarten gebruikt kunnen worden. De streeplijst van Floron is te vinden op: <http://www.floron.nl/Meedoen/Het-Nieuwe-Strepen>. Deelname van burgers aan de monitoringswerkzaamheden zou de betrokkenheid van burgers bij het project 'Bee-o-topen Moerenburg-Piushaven' en hun enthousiasme over bijen, andere bestuivende insecten en drachtplanten kunnen verhogen.

Tot slot zouden ook imkers, waaronder Cees Haans de imker die reeds bijenkasten heeft staan op het RWZI terrein, en Marcel Horck, betrokken kunnen worden bij beleving van bijen en drachtplanten in landschapspark Moerenburg. Bijvoorbeeld door middel van voorlichting.

Literatuur

De Kwekerij (n.d.). Wandelknooppuntennetwerk. [internetsite], geraadpleegd op 26 juni 2015, <<http://www.moerenburg.info> >

HetUITstapje.nl (n.d.). Natuurontdekkpad Moerenburg. [internetsite], geraadpleegd op 8 juni 2015, <<http://www.het-uitstapje.nl/activiteit/404/natuurontdekkpad-moerenburg-anneke-scholte-van-naturen.html>>.

Heyevent.com (n.d.). Natuurfotografie voor beginners Tilburg: Warande. [internetsite], geraadpleegd op 8 juni 2015, <<http://heyevent.com/event/th2fqy4txqmjka/natuurfotografie-voor-beginners-tilburg-warande>>.

Gemeente Tilburg (2015). Wandelknooppuntennetwerk. [internetsite], geraadpleegd op 26 juni 2015, <<http://www.moerenburg.info> >

KORT (n.d.). Kunst in de Openbare Ruimte van Tilburg. [internetsite], geraadpleegd op 2 juni 2015, <<http://www.kunstbuitenbinnentilburg.nl/home.htm>>

Naturentuin Goirle (2009). Kunstland in Moerenburg: pure natuurbeleving. [internetsite] Geraadpleegd op 8 juni 2015, <http://www.naturentuingoirlle.nl/nw-17800-7-3352097/nieuws/kunstland_in_moerenburg_pure_natuurbeleving.html >.